بەناوی خودای بەخشندەو میهرەبان
بەناوی گەلەوە
پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

پشت بە حوکمی هەردوو برگەی (1 و 5) لە ماددەی (56)ی یاسای ژمارە (1)ی ساڵی 1992ی هەموارکراو، و لەسەر داوای ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم، پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق لەدانیشتی ئاسایی ژمارە (20)ی رۆژی 2010/6/28 بڕیاری دەرچوواندنی ئەم یاسایەی دا:

یاسای ژمارە (10)ی ساڵی 2010
یاسای وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی هەرێمی کوردستان ـ عێراق

ماددەی یەکەم :

مەبەست لەم زاراوە و دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە :

هەرێم : هەرێمی کوردستان ـ عیراق

وەزارەت: وزارەتی بازرگانی و پیشەسازی لە هەرێم

وەزیر: وەزیری بازرگانی و پیشەسازی لە هەرێم

ماددەی دووەم :

ئامانجی وەزارەت رەنگ رێژکردنی سیاسەتی بازرگانی و پیشەسازی گشتییە بە مەبەستی وەدیهێنانی گەشەسەندنی ئابووری و کۆمەڵایەتی لە هەرێم وکار بۆ جێبەجێکردنی دەکات و هەروەها بۆ ئەوەش کە بە پێی هەر یاسایەکی دیکەی بەرکار لە هەرێمدا بەر پسپۆرایەتی دەکەوێت.

ئەرکەکانی وەزارەت

ماددەی سێیەم :

وەزارەت ئەم ئەرك وپسپۆرایەتیانەی خوارەوە لە پێناوی بەدیهێنانی ئامانجەکانیدا دەگرێتە ئەستۆ:

یەکەم: پێشنیاز کردنی رێگای گونجاو بۆ لابردنی ئاستەنگ لە بەردەم چالاکیی بازرگانی لە رێگەی دانانی ستراتیژیەت و پلان و بەرنامەی گەشەسەندن و هاندانی هەناردەکردن و چارەسەرکردنی ئەو کاریگەرییە نێگەتیڤانەی لەسەر ئابووری هەرێم هەیە کە لە ئازاد کردنی بازرگانی دەرەوە و لە رێگای بە بەهێز کردنی توانای کێبرکێ لە نێوان کەرتەکانی کارو بەرهەمی نیشتمانیدا رووی داوە.

دووەم: رێگا دانان بۆ زامنکردنی چاودێری مافەکانی بەکاربەر و ئامادەکردنی یاسای پێویست بۆ پاراستنی بە هاودەنگی لەگەڵ لایەنە پێوەندیدارەکاندا بۆ چاودێری کردنی نرخ لە

بازاڕەکانی ناوخۆدا و، ڕێکخستن و بەهێزکردنی ژینگەی کێبڕکێ و نەهێشتنی قۆرخکاری و ئیشی تری خراپەکاری لە بازارگانیدا.

سێیەم: تۆمارکردن و چاودێری کردنی چالاکیی کۆمپانیا ناوخۆیی و بیانیەکان و لقەکانیشیان و، چارەسەرکردنی کاروباری بریکارنامە بازرگانیەکان و تۆمارکردنیان لە هەرێمدا.

چوارەم: دروست کردن و بەڕێوەبردنی کۆگا و دامەزراوەکانی تری پێویست بە کارەکانی وەزارەت و بەکرێدان و بەکرێگرتنیان.

پێنجەم: ئامادەکردن جێبەجێکردنی ئەو بەرنامانەی کە پێوستن بۆ کردنەوەی پێشانگا و بازاڕی ناوخۆ و نێودەوڵەتی ، و بەشداری کردن تیایاندا بۆ زانینی پەرەسەندنی نێودەوڵەتی بەرهەمە بازرگانی و پیشەسازیەکانی جیهان.

شەشەم: ئامادەکردنی پلان و لێکۆڵینەوەی ساڵانە و مامناوەندی و درێژخایەن بۆ پرۆژە پیشەسازییەکان ، و لێکۆڵینەوە لە سوودی ئابووری و هونەرییان و سەرپەرشتی ئەو پرۆژە و دامەزراوە پیشەسازیانە بە مەبەستی چاودێری کردنیان و ئاراستەکردنیان ، و هەڵسەنگاندنی ئەنجامی پلانەکان لە ڕووی چەندی و جۆرییەوە و بەشداریکردن لە ئامادەکردنی یاسای پێوست بۆ چاودێری و گەشەپێدانیان بە هاوکاری لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکاندا.

حەوتەم: کردنەوەی پرۆژەی پیشەسازیی و بازرگانی و پێدانی مۆڵەتی دامەزراندنیان لەلایەن کەرتی تایبەتەوە و هاندان و ئامادەکردنی ژینگەی لەبار بۆی و تا یاسای وەبەرهێنان بیگرێتەوە بۆ ئەوەی سوود لە دەرامەتی بەشەری و سروشتی وەربگیرێت و بۆ چالاکیی وەبەرهێنان و بەردار لە هەرێمدا بیگۆرێت.

هەشتەم: پێدانی مۆڵەت بۆ دامزراندنی ناوچەی پیشەسازی ڕێکخراو و هاندانی ئەم دەزگایانەو چاودێری کردنیان بە هەماهەنگی لەگەڵ دەستەی گشتی ناوچە ئازادەکانی عێراق لە پێناو دروست کردنی ناوچەی پیشەسازی و بازرگانی ئازاد لە هەرێم و سەرپەرشتیکردن و پێشخستن و کاراکردنی ڕۆڵی و ئامادەکردنی یاسای پێویست بۆ وەدیهێنانی.

نۆیەم: هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی کشتوکاڵ، بۆ پشتیوانی کردن و هاندانی جوتیاران و لێکۆڵینەوە لەسەر چۆنیەتی بەکارهێنانی بەرهەمی کشتوکاڵ وەك ماددەی کەرەسە لە کەرتەکانی پیشەسازیداو بۆ بەربوومی پیشەسازی خۆماڵی کە بۆ بەکارهێنانی خۆماڵی و هەناردەکردنی بۆ دەرەوە بگۆڕدرێ.

دەیەم: هاندانی پشتگیری هەردوو کەرتی بازرگانی و پیشەسازی وکاراکردنی ڕۆڵی بانکە بازرگانی و پیشەسازییەکان بۆ پاڵپشتی کردنی پرۆژە بازرگانی و پیشەسازیەکان، بە تایبەتی پرۆژە بچووك و مامناوەندیەکان و، چالاککردنی ڕۆڵەکەی.

یازدەم: ڕێکخستنی میکـانیزمی پاراسـتنی مۆڵکایـەتی هـزری بازرگـانی و پیشەسـازی و پێـدانی نیشانەی ناسینەوە (العلامات الفارقـە) ورەسـم ونموونـەی دروسـتکراوەکە و بڕوانامـەی داهێنان (براوە الاختراع).

دوازدەم: خۆئامادەکردن بۆ بەستنی ڕێککەوتنامەی پێویست بۆ جێبەجێکردنی سیاسەتی ئـابووری هـەرێم لـە بـواری بازرگـانی نـاوخۆ و دەرکیـدا و، قـوڵکردنی پەیوەندیـەکان لـەگـەڵ سەرچاوەکانی گەشەپێدانی تەکنولۆجیدا، لە سنووری ئـەو دەسـەڵاتانەی کـە دەسـتوری عێراق بە هەرێمی داوە.

سێزدەم: نوێنەرایەتی کردنی هەرێم لە بەردەم دەسەڵاتی فیدراڵی لە کاتی مۆرکردنی ڕێککەوتنامە و گرێبەست کە مۆرکی ئابووری و بازرگانی و پیشەسازیان هەیە و بەهێز کردنـی ڕۆڵـی هەرێم و پارستنی بەرژەوەندییەکانی بەپێی یاسا و بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی وەزیران.

چواردەم: ئامادەکردنی پڕۆژە یاسای پێوست بۆ بەشـداریکردن لـە چـاککردنی کـەش وهـەوای وەبەرهێنان و ئاسانکردنی خزمەتی وەبەرهێنان و داڕشتنی بەرنامەو، هاندانی وەبەرهێنـەری نـاوخۆ و ڕاکێشـانی وەبـەرهێنانی بیـانی بـە هاوکـاری و هەماهـەنگی لەگـەڵ دەسـتەی وەبەرهێنان.

پانزدەم: بەشداری کردن لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان بۆ دامەزراندنی سیستەمێکی تـەواوکاری باش بە ئامانجی بـەدیهێنانی کـاری چـاودێریکردنی هونـەری لەسـەرهاوردە و هـەناردەو بەدواداچوونی جۆری بەرهەمی پیشەسازی ناوخۆیی کە لەگەڵ مواسەفاتی بـاوەڕپێکراوی جیهانیدا بگونجێ و پیشکەش کردنی ئامۆژگاری و ڕێنوێنی لە پێنـاو چـاککردنی جـۆری بەرهـەم و گەشـەپێدانی کارەکـانی بەرهـەمهێنان و کەمکردنـەوەی تێچـوونەکەی و بەکارهێنانی ئامێری تازە بابەت تیایدا.

شازدەم : پەرەپێدان و چاکترکردنی جۆری ئەو خزمەتانەی کە وەزارەت پێشکەشـی هاووڵاتیـانی دەکات لە ڕێگای وەرگـرتنی (تـبنی) شـێوازی نـوێ لـە بـواری بـەڕیوەبردن و، سـوود وەرگرتن لە تەکنولۆجیای زانیاری لە ڕێگای وەرگرتنی (تـبنی) تـەکنیکی سیسـتەمەکانی حکومـەتی ئـەلیکترۆنی بـۆ ئـەوەی پەیوەنـدی وەزارەت لـەگـەڵ هاوبەشـەکانی و هاووڵاتیانیشـدا کـارا بێـت، وچـاککردن و ئاسـانکردنی چـارەکردن و ڕێکارەکـانی مامەڵەکردن و دامەزراندنی بنەماکانی زانیاری بە شێوەیەك کە جۆری ئەدای وەزارەتەکـە باشتر بکات و، ژینگەی پێوست بۆ گەشەکردنی ئابووری هەرێم فەراهەم بکات.

حەڤدەم: هەماهەنگی و هاوکاری کردن لەگەڵ ژوورەکانی بازرگانی وپیشەسازی بە جۆرێك کە خزمەتی وەدیهێنانی ئامانجەکانی وەزارەت لە خزمەت کردنی هەردوو کەرتی پیشەسـازی و بازرگانی لە هەرێمدا بکات.

پێکهاتەکانی وەزارەت

ماددەی چوارەم :

وەزارەت لەمانەی خوارەوە پێك دێت:

یەکەم: وەزیر: سەرۆکی باڵای وەزارەتەکەیەو بەرپرسی کارەکانیەتی و سیاسەتەکەی ئاراستە دەکات و سەرپەرشتی و چاودێری دەکات و هەموو بڕیارو فەرمان و ڕێنماییەك کە پەیوەندی بە ئەرکی وەزارەت و پێکهاتەو دەسەڵات و کاروبارەکانی دیکەی هونەری و دارایی و کارگێری و ڕێکخستنەوە هەبێ، بە پێی حوکمەکانی یاسا لەوەوە دەردەچن و، لەبەردەم ئەنجومەنی وەزیراندا بەرپرسە، چونکە خۆی ئەندامێکی هاوکاریەتی و بۆی هەیە هەندێك لە دەسەڵاتەکانی بەبریکارانی وەزارەت یان بەڕێوەبەرەگشتییەکان یاخود ئەوەی لەناو وەزارەتدا بەشیاوی دەزانێت، بسپێرێت.

دووەم: هەردوو بریکاری وەزارەت:

أ- بریکاری وەزارەت بۆ کاروباری بازرگانی:

لە ئاراستەکردنی وەزارەتدا هاوکاری وەزیر دەکات و سەرپەرشتی ئەو کاروبارانە دەکات کە بە چالاکی بازرگانییەوە تایبەتن، ئەو دەسەڵاتانەش کە وەزیر پێی دەسپێرێ.

ب ـ بریکاری وەزارەت بۆ کاروباری پێشەسازی:

لە ئاراستە کردنی وەزارەتدا هاوکاری وەزیر دەکات و سەرپەرشتی ئەو کاروبارانە دەکات کە بە چالاکی پیشەسازییەوە تایبەتن و، ئەو دەسەڵاتانەش کە وەزیر پێی دەسپێرێ.

سێیەم: نووسینگەی وەزیر:

بەو وەزیرەوە بەندە و فەرمانبەرێك بە پلەی بەڕێوەبەر سەرۆکایەتی دەکات و بەڕێوەی دەبات کە بڕوانامەی سەرەتایی زانکۆی بە دەستهێنابێ و ژمارەیەك فەرمانبەر یارمەتی دەدەن.

چوارەم: نووسینگەی هەردوو بریکارانی وەزارەت:

هەر نووسینگەیەك فەرمانبەرێك بە پلەی بەڕێوەبەر بەڕێوەی دەبات کە بڕوانامەی سەرەتایی زانکۆی بەدەست هێنابێ وژمارەیەك فەرمانبەر یارمەتی دەدەن.

پێنجەم: راوێژکاران:

ژمارەیان لە چوار تێناپەڕێت و دەبێ هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی زانکۆ بن و شارەزایی و کارکردنیان بۆ ماوەیەك هەبێ کە لە دە ساڵ کەمتر نەبێ.

شەشەم: بەڕێوەبەرایەتییە گشتی یەکان:

ئەم بەڕێوەبەرایەتییە گشتییانەی خوارەوە بە وەزارەتەوە پەیوەستن، هەریەکەیان بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کە بڕوانامەی سەرەتایی زانکۆی بەدەست هێنابێ و بە ئەزموون و پسپۆر بێ.

1- بەڕێوەبەرایەتی گشتی کاروباری دارایی و کارگێریی.

2- بەڕێوەبەرایەتی گشتی بازرگانی.

3- بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی.

4- بەڕێوەبەرایەتی گشتی تۆمارکردنی کۆمپانیاکان.

5- بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بە دواداچوون.

حەوتەم: أ ـ ئەنجومەنی راوێژکاری وەزارەت: ئەنجومەنی راوێژکاری وەزارەت لەمانە پێك دێت:

1- وەزیر/ سەرۆکی ئەنجومەنەکەیە.

2- هەردوو بریکاری وەزارەت/ ئەندامن.

3- راوێژکارانی وەزارەت/ ئەندامن.

4- بەڕێوەبەرە گشتییەکان/ ئەندامن.

5- وەزیر بۆی هەیە هەرکەسێکی شارەزا کە لە ناوەوەی وەزارەت یان دەرەوەی بە گونجاوی بزانێ لەکاتی پێویستدا بۆ بەشداری کردن لە کۆبوونەوەکانی ئەنجومەن بانگی بکات بە بێ ئەوەی مافی دەنگدانی هەبێ.

ب ـ ئەنجومەن بە گفتوگۆکردن و هەڵسەنگاندنی چالاکییەکانی وەزارەت تایبەت دەبێ و لێکۆڵینەوە لە ڕێگاکانی سەرخستنی ئەرکەکەی و پێشکەش کردنی پێشنیاری گونجاو بۆچارەسەرکردنی ئەو گیروگرفت و کۆسپانەی کە ڕەنگە رووبەرووی ببنەوە ئەنجام دەدات.

ماددەی پێنجەم:

وەزیر بۆی هەیە گرێبەست لەگەڵ کەسانی ئاسایی و مەعنەوی خاوەن شارەزایی و پسپۆر لە ناوەوە و دەرەوەی هەرێم بکات بۆ ئەنجامدانی ئەو کارو پابەندییەکانیان کە پێیان دەسپێردرێ بۆ ماوەیەك کە بەگونجاوی دەزانێ و، ئەمەش بۆ مەبەستی بەدیهێنانی ئامانجەکانی وەزارەت و ماف و ئەرکەکانیان لەلایەن وەزیرەوە بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی وەزیران دەستنیشان دەکرێ.

حوکمە کۆتاییەکان

ماددەی شەشەم:

یەکەم: بە پێڕەو ئەرك و پسپۆرایەتی پێکهاتەکانی وەزارەت دەست نیشان دەکرێ .

دووەم: وەزیر بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆئاسانکردنی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربچوێنێ .

سێیەم: وەزیر بۆی هەیە بەڕێوەبەرایەتی یان بەش یان هۆبە لەناو پێکهاتەکانی وەزارەت بە پێی پێوستی کارەکانی لە نوێ دابمەزرێنێ یان لێکی بدات یان هەڵی بوەشێنێتەوە.

ماددەی حەوتەم:

یەکەم : کار بەهیچ دەقێك ناکرێ پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت .

دووەم : یاسای وەزارەتی پیشەسازی ژمارە (11)ی ساڵی (2006) و یاسای وەزارەتی بازرگانی ژمارە (13)ی ساڵی (2006) هەڵدەوەشێنەوە.

ماددەی هەشتەم:

ماف و پابەندی و کەل وپەل و میلاکاتی هەردوو وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی هەڵوەشاوە بۆ وەزارەت دەگەڕێتەوە.

ماددەی نۆیەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران ولایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی دەیەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی دەرچوونییەوە جێبەجێ دەکرێ و لەرۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) دا بلاْو دەکرێتەوە.

محمد قادر عبدالله
(د. کەمال کەرکووکی)
سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

هۆیە پێویستیەکانی دەرچوواندنی

لەبەر تازە دروستبوونی وەزارەتی بازرگانی وپیشەسازی لە هەرێمی کوردستان دوای لێکدانی هەردوو وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی و لە پێناو دەسنیشان کردنی پێکهاتە و ئامانج و ئەرکەکانی بە شێوەیەك کە گەشەسەندنی ئابووری و کۆمەڵایەتی بەپێی سیاسەتی بازرگانی و پیشەسازی بۆ هەرێمی کوردستان وەدی بهێنی، بە پێویست زانرا یاسایەکی تایبەت دەربکرێ کە ئەوانەی لە پێشەوە هاتووە بەدی بهێنێت، بۆیە ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

تێبینی: ئەم یاسایە بەبریاری ژمارە 14 ی سالی 2010 لەلایەن بەرێز سەرۆکی هەرێمی کوردستانەوە دەرچوێنرا.